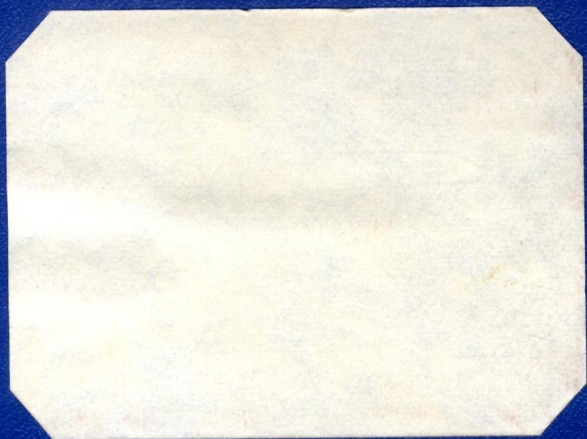

Ф Р А Н К

МУЛЯР

134

ПРОВЕРЕНО

С. 10

ІВАН ФРАНКО

МУЛЯР

ОПОВІДАННЯ

~~61609~~

Бібліографічний опис цього видання
вміщено в „Літопису Українського Дру-
ку“, „Картковому репертуарі“ та інших
показниках Української Книжкової Па-
лати.

ДЕРЖТРЕСТ „ХАРПОЛІГРАФ“
ШКОЛА ФЗУ

ім. А. В. БАГІНСЬКОГО

Укрголовліт 2204. Зам. 1910
Тир. 5.000

Харків, квітень
1930

Львівська Філія
Бібліотеки АН УРСР

301 ф

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ 31599

I
902
1930

МУЛЯР

Ах, той стук, те калатання, ті крики на вулиці якраз проти мого вікна проганяють усяку думку з моєї голови, не дають мені й на хвилю спокою, відривають від праці! І нікуди мені подітися, нікуди сховатися від того невгамовного стуку: від рана до вечора він не перестає, а коли ляжу спати, змучений денною спекою, то чую його виразно навіть у сні. І вже цілі два місяці так, подумайте собі! Відколи напроти моїх вікон почали мурувати оту нещасну каменицю, відтоді я не написав ані одної стрічки, і стук та калатання не вгавали в моїх вухах.

Не можучи сам нічого робити, сідаю день-денно у вікні й дивлюся на роботу інших. Вид руху, бігання, праці кількадесятьох людей, що вертаються і нишпорять у тім тіснім місці, мов мурашки в купині, прогонює нервові роздразнення. Я успокоююсь, дивлячись, як помалу-малу під руками тої маси робучого люду росте велика камениця, як здвигаються вгору її мури, як шипить та куриться вапно, що його гасять у великих дощаних скринях та спускають відтак у ями, як мулярі тешуть цегли, допасовуючи їх до належного місця, як жінки й дівчата носять цемент у цебриках, у яких крізь вуха просилено дрючок, як помічники, зігнені в дугу, на дерев'яних носилках, ярмом накладених на плечі по оба боки шиї, двигают цегли горі руштуванням. Уся важка, щоденна робота тих людей проноситься переді мною, мов хмара, і чуючи їх крики, жарти та розговори, я й сам про себе забуваю, немов тону в якімось безбережнім непрозорім тумані, і швидко, невловимо пливе година за годиною, день за днем.

Лиш ті підмайстри зі своїм криком, зі своєю лайкою, погрозами, наругами та самоволею над робітниками виривають мене з того непрозорого туману, нагадують живу, погану дійсність. Їх лиш двоє, а прецінь усюди їх повно; всі робітники мовкнуть і хиляться, де який із них проходить. Нічим їм не догодити, ніщо їм не влад, на все в них готова наруга, готове гнівне, згідне слово. А нехай но котрий робітник посміє відізватися, боронитися або впімнутися за товаришем,—зараз лице пана підмайстра наливається кров'ю, з уст прискає

піна, і мається ж тоді від нього винуватець! І то ще добре, коли йому дозволять терпіти, коли не наженуть в цій хвилі від роботи! Адже вони тут повні пани, їх власть над робітниками необмежена, а нагнавши одного, вони зараз же надіблють чотирьох, що ще й напрошуватись будуть на місце прогнаного. О, нинішнє літо для підмайстрів жниво! Вибирай лишень і з платні вривай скільки хочеш, нічого не скажуть робітники,— а як котрий схоче пожалуватися будівничому — геть його, нехай гине з голоду, коли не хотів бути покірним!

Одного дня, коли я, як звичайно, сидячи в вікні, поглядав на роботу, вчинився нараз крик на самій фронтовій стіні. Причини крику я не бачив,—чув тільки, як підмайстер кинувся до одного робітника, понурого, високого муляря середніх літ, і почав ганьбити його останніми словами. А той нічого, похилився і далше робить свою роботу. Але підмайстра ця вперта, понура мовчанка розлютила ще більше.

— Ти, злодію, ти, драбе, кримінальнику¹, зараз мені забирайся відси! — кричав запінений підмайстер, чимраз ближче надскакуючи до робітника.

Я бачив, як понуре, нахилене над цеглою, лице муляря чимраз більше червоніло, мов жаром наливалось. Він затис зуби і мовчав.

— Чи маю сто разів до тебе говорити, ти, шибенику, голодранче, розбійнику один, га? Марш відси, зараз забирайся, бо скинути кажу!

Робітник очевидячки боровся сам із собою; його лице аж посиніло. Вкінці, не випростовуючись, підвів трохи голову і звільна, з невимовною погордою в кожному звуці, процідив:

— Хлоп хлопом! Мудь мудьом!² Не дай боже з хлопа пана!

Підмайстер на хвилю немов застив на місці при тих словах. Очевидно примівка мулярева вразила його в саме болюче місце: він був з хлопського роду і тепер, ставши „паном підмайстром“, дуже стидався свого походження. Тож по хвиливі остовпів він вибухнув повною силою пари.

— Так? Так ти до мене? Чекай же, я тобі покажу! Я тебе навчу! Марш!

Робітник не рухався з місця і робив своє.

— Забирайся, опришку!³ Махай до сто бісів, бо велю поліца закликати!

Робітник уперто ценькав молотком о цеглу. Тоді підмайстер прискочив до нього, вирвав йому молоток із руки і шпур-

¹ Драб — ракло, босяк. Кримінальник — арештавт.

² Мудь — хам, простак.

³ Опришок — розбійник.

нув на вулицю. Розлючений муляр заскреготав зубами й випростувався.

— Хаме!—крикнув він.—Якого ти біса мене вчепився? Чого ти від мене хочеш?

— А! Так ти грозиш?—ревнув підмайстер.—Гвалту! Гвалту! Розбійник!

На той крик прибіг другий підмайстер і оба сполученими силами кинулись на муляря. Той не опирався. Кулаки посипались на його плечі; супроводжений стусанами, німий з лютости й розпуки, він зійшов із руштування і взяв на плечі свій мішок з начинням.

Інші робітники, що бачили цілу ту справу, мовчки працювали, похилені над цеглою і закусуючи зуби. Ніхто з них не писнув ані слова.

— Масти хлопа лоем, а він смердить гноем!—крикнув на відхіднім муляр уже з вулиці. На лиці його ще раз показалася силувана насмішка, але в очах рівночасно проти сонця заблищали сльози.

— Лиш ти не йди на зломану голову, опришку, довбушуку¹ поганий!—крикнув підмайстер з муру і погрозив відходячому кулаком.

Другого дня я встав рано й виглянув крізь вікно. На вулиці ще було тихо. Робітники тільки що сходилися „на фабрику“. Я дуже зачудувався, побачивши між ними прогнаного вчора муляря. Зацікавлений, я почав дивитися, що з того буде, як прийде підмайстер. Інші робітники мало бесідували з собою, а до відігнаного й зовсім ніхто не підходив, він стояв зприбока коло паркану. Аж ось і підмайстер надійшов, фускаючи чогось, як ковальський міх. Він швидко озирнув робітників; його гнівний погляд зупинився на прогнанім учора мулярі.

— А ти, опришку, знов тут? А ти чого тут? Хто тебе потребує?

— Пане підмайстер,—озивається робітник, підступаючи два кроки (серед загальної тиші чутно, як тремтить його насилу здавлюваний голос),—пане підмайстер, майте обачіння. Що я вам зробив? Защо ви мене хліба збавляєте? Адже знаєте, що тепер роботи ніде не знайду, а дома...

— Марш ти мені, кримінальська мордо!—ревнув підмайстер, котрому нині не влад була покірлива постать², так як учора вперта, понура мовчанка.

¹ Довбуш — огаман розбійників у гуцулів, в Карпатських горах, як Кармелюк або Гаркуша.

² Замість „постать“ Франко, як і взагалі в Західній Україні, вживає слова „стать“. Щоб не було плутанини, ми виправляємо „стать“ на „постать“. Слово „стать“ на Україні означає „пол“ (мужчини чи жінки).

Муляр звів голову, взяв під паху свій мішок з начинням і пішов.

Цілий тиждень потім щорана я бачив ту саму сцену на вулиці. Відігнаний муляр очевидно не міг ніде знайти роботи і щорана приходив просити підмайстра, щоб прийняв його. Але підмайстер був твердий, як камінь. Ніякі просьби ані закликання не порушували його, і чим більше муляр гнувся та хилився перед ним, чим глибше западали в голову його потускнілі очі, тим гордіше бадьорився перед ним підмайстер, тим прикрішими та згіднішими словами ганьбив бідолашнього робітника. А той неборака по кожнім відказі тільки стискав зуби, брав мовчки під паху свій мішок і втівав, не оглядаючись, немов боявся якоїсь страшної покуси, що так і перла його до поганого діла.

Було це вечором у суботу. Напрасний¹ дощ захопив мене серед вулиці і я змушений був схоронитися до поблизького шиночку. В шинку не було нікого; брудна, вохка світлиця була слабо освічена одною лампою, що сумовито гойдалася на стелі, а за шинквасом дрімала стара товста шинкарка. Оглянувшись по кутах, я—диво дивне!—за одним столом побачив знайомого муляря поруч із своїм завзятим ворогом підмайстром. Перед кожним стояла склянка пива до половини надпита.

— Ну, дай нам боже, куме!—сказав муляр, стукаючи своєю склянкою о підмайстрову склянку.

— Дай боже й вам!—відповів той тоном де-де лагіднішим, ніж на вулиці коло роботи.

Мене зацікавило це дивне товариство. Я казав собі дати склянку пива і сів далеко в другім кінці світлиці в куті за столом.

— Та що, куме,—говорив муляр, видимо змагаючись на силу й на свободний тон,—недобре це, що ти так на мене завзявся, бігме² недобре! За таке, куме, бог гнівається!

Говорячи це, він закалатав склянкою о стіл і замовив ще дві склянки пива.

— Та ж ти, куме, знаєш, що в мене дома, яка нужда! Не треба тобі й говорити. Жінка слаба, заробити не може, а тут я вже, з ласки твоєї, цілий тиждень ані о!.. Та ще коби то я сам, то вже би чоловік якось терпів. А то, видиш, слаба жінка, та й ті бідні хробаки, вже ледве лазять, хліба пишдять... Серце крається, куме, бігме, що крається! Адже я їм якийсь отець!

¹ Напрасний — несподіваний, раптовий.

² Бігме — ей-богу.

Підмайстер слухав цієї бесіди, понуривши голову й хитаючи нею, немов дрімав. А коли шинкарка принесла пиво, він перший узяв склянку, калатнув о муляреву і сказав:

— На здоров'я твоєї жінки!

— Дай боже, щоби й ти не хорував!— відмовив муляр і надпив трохи свою склянку. Видно було з його лиця, як неохітно його уста тикалися напиту. Ах, може на нього пішов останній гріш із визиченого перед чотирма днями гульдена¹, що мав прокормити цілу його нещасну родину аж до ліпших днів, бо другого бог знає, чи де вдасться визичити! А тепер він за останній гріш узявся гостити свого ворога, щоби хоч так задобрити його.

— І ще ж ти, куме коханий, зваж так на сумління, що я тобі такого зробив? Що в злості сказав тобі нечемне слово?.. А ти ж мені скільки наговорив! Бігме, куме, недобре так кривдити бідного чоловіка!

Кум, випивши пиво, знов схилив голову й хитав нею, немов дрімав.

— Та вже, — заговорив несміло муляр, — будь ласкав, у понеділок... тее... Сам видиш, куди бідному чоловікові дітися? Хіба таки на пні гинути з жінкою й дідьми?

— Та що, скажеш дати ще склянку того шуму?— перервав його бесіду підмайстер.

— А, і овшім, і овшім! Гей, ще склянку пива!

Шинкарка принесла пиво, підмайстер випив його і обтер уса.

— Ну, та як же буде?— спитав тривожно муляр, стараючися взяти підмайстра за руку й дивлячись йому в лице.

— А як буде?— відповів той холодно, встаючи і збираючися до відходу. — Дякую тобі за пиво, а до роботи в понеділок не маєш чого приходити, я вже прийняв другого. А впрочім (ці слова сказав уже коло самих шинкових дверей) я таких опришків, таких шибеників, як ти, не потребую!

І підмайстер одним скоком вибіг на вулицю і затріснув за собою шинкові двері.

Нещасливий муляр став мов громом прибитий на ті слова.

Довгу хвилю стояв нерухомо, не знаючи запевно, що й думати. Далі прокинувся. Якась дика думка блисла в його голові. Він одною рукою пірвав стіл, за котрим сидів, і як стій відламав від нього одну ногу, а відтак замахнувся відламаного ногою по шинквасі. Брязк, дренькіт, хруст, крик шинкарки, гамір надбігаючих людей, крик поліціанта, все в одній хвилі зіллялося в одну дику, оглушаючу гармонію. За хвилю нещасний муляр опинився серед ревучої та пискливої купи

¹ Гульден — карбованець.

торговців, що з великим рейвахом віддали „скаженого та біснуватого розбійника“ в руки поліціанта. Грізний сторож публічного безпеченства вхопив його за плечі і пхнув наперед себе. Побіч поліціанта поволоклася ледве жива з переляку шинкаря, залишивши замість себе другу якусь жінку в шинку, а довкола них, голосячи та верещачи, ціла купа всякої вуличної голоти повалила до поліції.

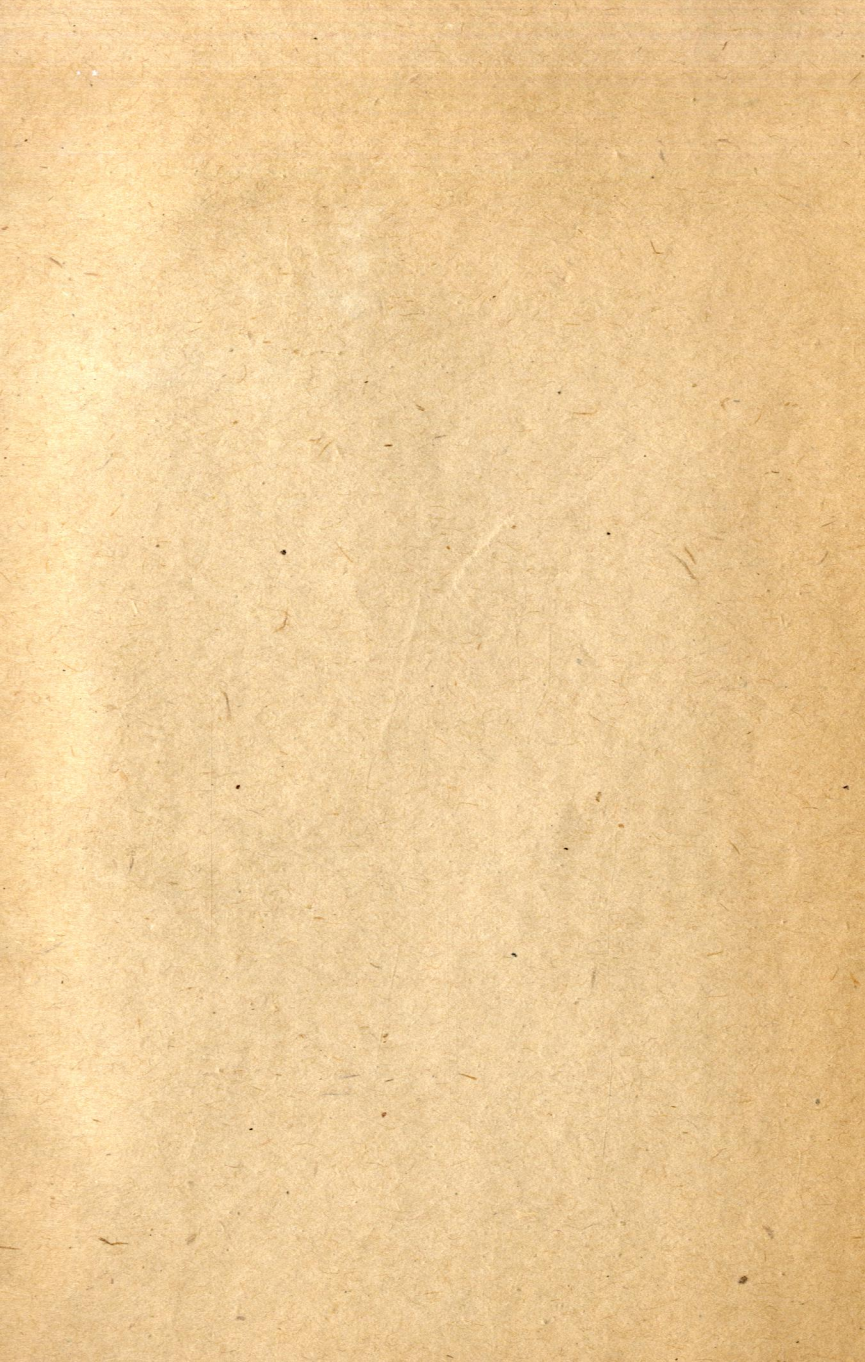

II
ФМ-902

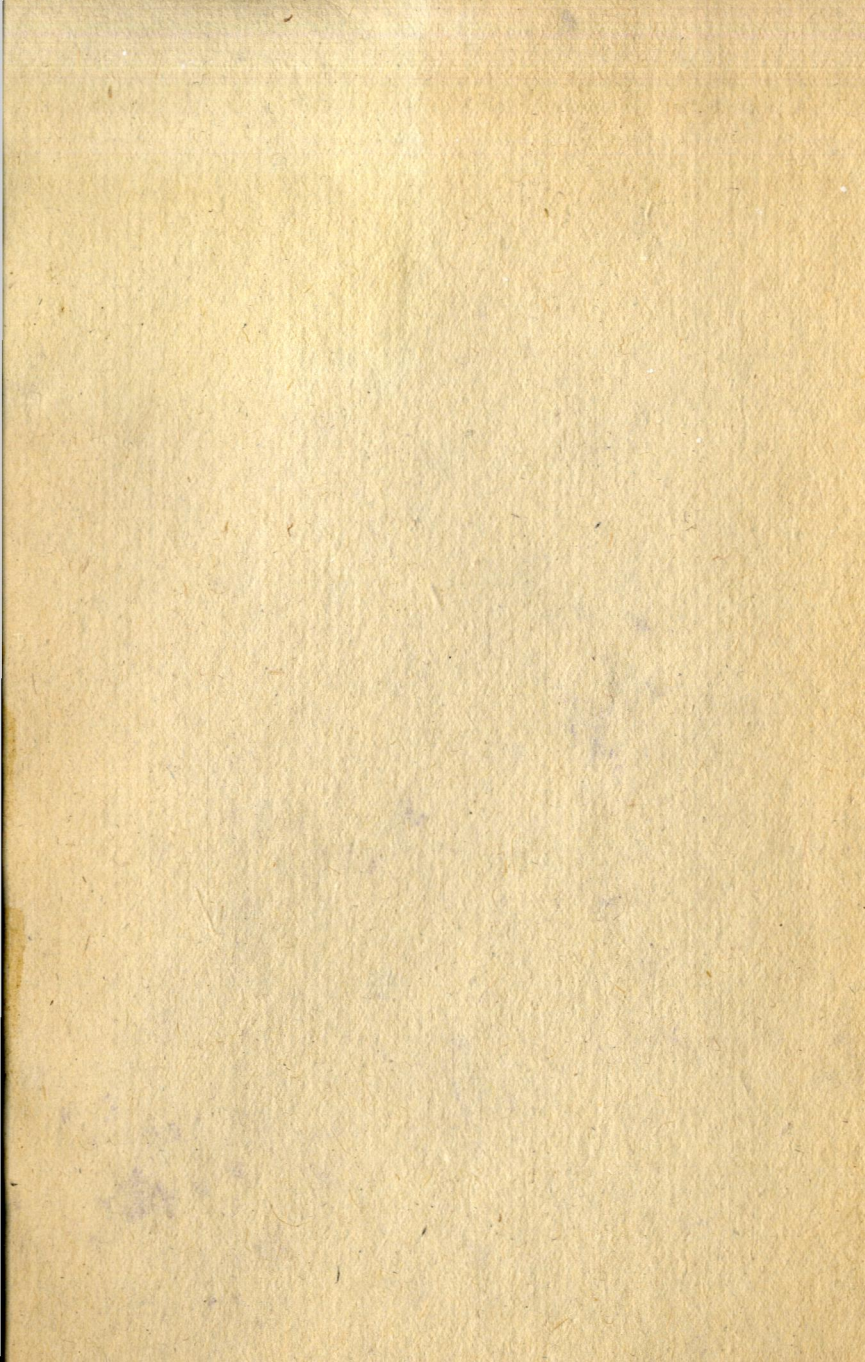

КООПЕРАТИВНЕ **РУХ**
ВИДАВНИЦТВО

Харків, вул. 1-го Травня 10/11
Телефон 29-84

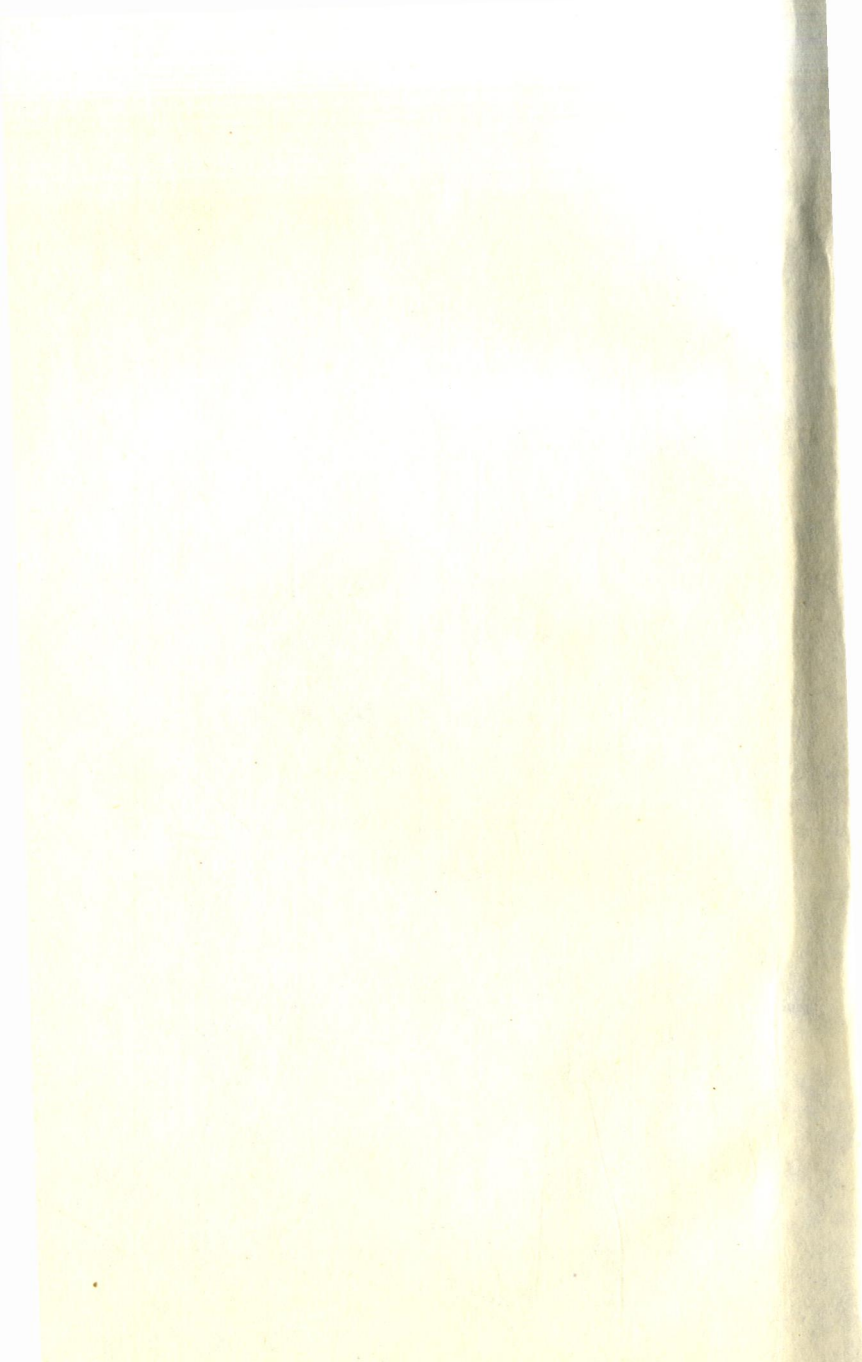

31.599

$\phi \frac{I}{M-902}$

31.599

$\Phi \frac{I}{M-902}$

1930

